

Tomáš Ille

„Při aranžování je důležité potlačit vlastní ego“

Málokdo z naší hudební scény o sobě může říct, že jeho úpravy děl Leoše Janáčka, Antonína Dvořáka, Erwina Schulhoffa nebo Richarda Strausse přetavily do zvuku věhlasné světové orchestry. Berlínští či newyorští filharmonikové, ale též symfonikové z Vídně nebo z Pittsburghu. Takové úspěchy má na svém kontě zlínský rodák TOMÁŠ ILLE (ročník 1971). Jaká cesta k podobným nahrávkám vede? Co je při aranžování tím nejdůležitějším, zásadním? Nejen o tom je následující rozhovor, vzniklý na trase Zlín–Praha–Plzeň, jejíž filharmonii Tomáš nazývá svou „almou mater“.

TEXT: JIŘÍ VEJVODA, FOTO: JANA VOLKOVÁ

Prohlašujete o sobě, že jste hrdým Zlíňákem. Předloni jste dokonce přispěl k oslavám sedmi set let od první písemné zmínky o městě svou takřka hodinovou, přitom však jednovětou symfonií. Co jste chtěl hudbou vyjádřit?

Děkuji městu Zlín za tuto hozenou rukavici, moc jsem si ji užil. Jde vlastně o symfonickou báseň pro lidský hlas a velký symfonický orchestr. Libreto napsal můj kamarád a dlouholetý spolupracovník Martin Čabiňák. Snažili jsme se umělecky zpracovat historii i krásu Zlína a jeho okolí.

Kromě toho, že se v tomto vašem díle uplatní i recitátoři, možná spíš vypravěči, vmísí

se do něj v samém závěru také děti. Proč? Jakou mají úlohu?

V závěru opravdu děti vběhnou na pódium a přednesou svoji představu o budoucnosti Zlína. Bylo mi vyčíněno, že je to poněkud patetické. Mně to ale přišlo dojemné. Notabene když se slaví sedm století od založení mého rodného města, mám snad na trochu toho patosu právo...

Mluvíc o dětech, máte s nimi přinejmenším třicetiletou pedagogickou zkušenost. A ohacuje něčím vás samotného? A máte dnes jako, s prominutím, zralý muž s dětmi větší, nebo naopak menší trpělivost?

Víte, trpělivost je ve skutečnosti jeden

z mála učitelových prostředků. Chcete-li něčeho dosáhnout, a to nejen v pedagogice, bez trpělivosti to prostě nejde. Od malička jsem chtěl dělat muziku – hrát ji, tvořit ji a později samozřejmě též učit. Být učitelem hudby mě nesmírně naplňuje. Pokud jste kvalitní kantor, probíhá tok informací oběma směry. Od vás ke studentovi, ale i naopak od něj k vám. Učím se tedy současně se svými studenty. Zdokonalujeme se navzájem.

A jak je to vlastně s hudebností naší mládeže? Je stejná, klesá, nebo stoupá?

Nemyslím si, že je dnešní mládež horší nebo lepší. Možná v lecčem logicky jiná. Mají mnohem víc možností, podnětů a výzev. To může způsobit, že jejich

Abychom nezamluvili tu vaši učebnici...

Moje spolupráce s Bärenreiterem probíhá ve více rovinách. Kromě didaktické literatury jsem měl na popud nakladatelství to potěšení vytvořit dvě orchestrální svity z oper Osud a Věc Makropulos Leoše Janáčka. Pokud jde o kytarovou školu, psal jsem ji prakticky třicet let a pokusil jsem se v ní shrnout jak svoje zkušenosti, tak své představy o metodice a didaktice soudobé hry na klasickou kytaru. Samozřejmě to nejsou jen moje myšlenky. Kromě pedagogů, o kterých jsem se už zmínil, nesmím zapomenout na svého tátu, který byl nejen kontrabasistou, ale také kytaristou, pedagogem, aranžérem... Vždycky říkal, že školu má člověk psát až těsně před smrtí, aby v ní shrnul maximum z toho, co se za celý život naučil. Snad se mi to povedlo a přitom doufám, že ještě nějaký čas na světě vydržím.

Vaší hlavní doménou je ovšem komponování a aranžování, které vás proslavily doma i ve světě. Jak se k takovým zakázkám dostáváte, když přece víme, že západní svět si sice rád podmaňuje naše trhy, ale na ty své pouští východní umělce jen zřídka?

Obvykle mi někdo zavolá... Ale vážně. Hodně mi pomohla spolupráce s dirigentem Manfredem Honeckem. Seznámil mě s ním hornista Radek Baborák, se kterým už také spolupracuji léta. S maestrem Honeckem jsme si padli do oka, dovolím si drze říct, že jsme se i spřátelili. Už řadu let spolupracujeme a vytvořili jsme množství projektů.

Například?

Symfonické svity z opery Její pastorkyňa Leoše Janáčka nebo z oper Elektra či Salome od Richarda Strausse. Také Rusaliku fantasy z opery Antonína Dvořáka, orchestraci Pěti kusů Erwina Schulhoffa pro velké symfonické těleso... Nyní maestro Honeck diriguje v Pittsburghu premiéru naší orchestrace Smyčcového kvintetu Antona Brucknera pro symfonický orchestr. A s tamními symfoniky mám už podepsanou smlouvu na další

zájem o hudbu klesá. Já si ale myslím, že talenty se zápal a láskou k hudbě najdete v každé generaci. V každé době potkáte potenciální Mozarty, Beethovny, Dvořáky. Úkolem učitele je však především naučit lásce k hudbě, a to všichni bez rozdílu. Tím se naše společnost stane kulturnější a kultivovanější.

Nedávno vám vaše „dvorní“ nakladatelství Bärenreiter vydalo učebnici Klasická kytara krok za krokem. Vy sám jste obor kytarové hry vystudoval. Hrajete dodnes veřejně? Jaký nástroj vlastněte a proč jste si vybral právě ten?

Ano, hru na kytaru jsem studoval na Konzervatoři P. J. Vejvanovského

v Kroměříži u profesora Stanislava Heglase, s nímž jsme dodnes velcí přátelé a nad sklenicemi oblíbeného ležáku probíráme novinky z kytarového světa. Poté jsem na HAMU studoval ve třídě profesora Milana Zelenky. A oba tito kantoři mě naučili vše, z čeho dodnes žiji. I když koncertování jsem už opustil a věnuji se především komponování či aranžování. Člověk se občas v životě dostane na rozcestí a musí si vybrat. Dokud jsem ale aktivně vystupoval, nejčastěji jsem hrál na mistrovský nástroj japonského nástrojáře Masaruua Kohnoa. Je to kytara silného zvuku a kultivovaného tónu. Japonský naturel. Mým nejoblíbenějším nástrojem je však kytara českého mistra Ivana Rohožky. Ta mi doslova prorostla do duše.

projekt v příští sezoně. O něm však ještě nemohu mluvit veřejně. Také s Radkem Baborákem máme na kontě mnoho projektů, například několik CD s aranžemi argentinského tanga nuevo Ástora Piazzolly nebo CD s úpravou cyklu Chlapcův kouzelný roh Gustava Mahlera.

Jakmile se o člověku ví, může to vést k dalším zakázkám. Platí to i pro vás v globálním měřítku?

Trochu snad ano. Před časem mi například zavolał někdejší umělecký šéf Vídeňské státní opery Philippe Jordan, jestli bych s ním nespolečně pracoval na projektu s Radio France. Nebo je mi potěšením spolupracovat s Vídeňskými symfoniky na různých projektech, naposledy o letošních Velikonocích na koncertu Spring in Vienna, který živě přenášela stanice ORF 3. Kvůli cizině ale nesmím zapomenout na národní festival Smetanova Litomyšl, se kterým jsme na letošní ročník připravili hudební lahůdku. Zazní hned na zahajovacím koncertě 8. června.

Úspěšně převádíte operní díla, respektive jejich části, do podoby symfonických či orchestrálních svitů. To znamená, že zpívané dílo se vám pod rukama mění do instrumentální podoby. Jak v takových případech postupujete?

Nic složitějšího to není... Transformovat hudebnědramatické dílo v koncertní znamená jej v základním principu celé přetvořit. Především přeinstrumentovat, protože máte k dispozici zcela odlišná hudební tělesa. Začnete samozřejmě tím, že si podrobně prostudujete partituru opery. Pak z ní vyjmete nosné motivy, které použijete jako základní stavební prvky nově vznikající kompozice. Poté vytvoříte hudební formu. Opera má pochopitelně zcela jinou stavbu než koncertní dílo. Obvykle volím jednovětou, fantazijní formu, není to ale podmínkou. No a pak aranžujete a občas i komponujete, protože jednotlivé pasáže je obvykle zapotřebí propojit spojkami a modulacemi. To jistě nejsou nosné pasáže nové svity, ale i tak je musíte napsat ve stylu a hudební řeči aranžovaného autora. Je důležité, abyste zcela

potlačili svoje ego. Aranžujete-li například Janáčka, musíte se stát Janáčkem.

Máte při práci dodnes trému, abyste dávnému skladateli současnou úpravou jeho díla nezkažili? Aby na vás nemusel, řečeno vašimi vlastními slovy, „Janáček vzít hůl“?

Trému mám strašlivou. To si neumíte představit, co se se mnou před koncertem děje. Důvodem je mimo jiné i ten

zmiňovaný respekt vůči autorovi, pokud jde o aranže. A u mých autorských děl je to ještě mnohem horší.

Jak už bylo zmíněno, váš tatínek byl kontrabasistou. Působil ve zlínské filharmonii, mající od 1. ledna 1989 ve štítě jméno Bohuslava Martinů. Jistě jste chodil na koncerty do někdejšího Domu umění, dnes si, doufám, užíváte koncertní

Plzeňské capriccio 2019

sál v Kongresovém centru, pod něž se podepsala Eva Jiříčná.

Už jako malý kluk jsem se při zkouškách motal v zázemí orchestru, schovával jsem se do beden na kontrabasy a číchal zvláštní vůni tohoto prostředí. Teď jsem ale nadšený ze stavby další zlínské rodáčky, paní Jiříčné. Sál má výbornou akustiku, celá budova je reprezentativní a má výborně vyřešené zázemí. Ale víte co? Nezůstávejme jen u Zlína!

Je víc míst, kde se cítíte jako doma?

Mojí almou mater je Plzeňská filharmonie. S paní ředitelkou Lenkou Kavalovou spolupracuji jako aranžér i skladatel už řadu let a vytvořili jsme spoustu zajímavých projektů napříč žánry. Jen například – loňský letní Koncert pro Zelenou horu, který živě přenášela Česká televize, Plzeňské capriccio nebo Fantasii z operety Netopýr pro sólové housle a orchestr. Též nepočítaně pořadů pro děti, z nichž nejnovější zazní na letošním

ročníku Dvořákovy Prahy. Dalším orchestrem, v jehož prostředí se cítím jako místní, je Jihočeská filharmonie. Jejich vlajkovou lodí je koncertní adaptace Balady pro banditu, kterou jsem měl to štěstí pro ně aranžovat. Rád spolupracuji i se Severočeskou filharmonií Teplice, s níž připravuji další řadu dětských projektů. Jejich scénáře tvoří Martin Pášma, další Zlíňák. Nazvali jsme je odlehčeně – Jsem Beethoven, vítejte v Teplicích! a Jsem Goethe, zůstaňte v Teplicích!

Vnímáte dnes hudbu jinak než v době, kdy jste jí propadl a studoval jí?

Doufám, že jsem se někam posunul, něco se naučil, vyvrál. To ale musí posoudit jiní. Hudba, to je neustále se vyvíjející proces. Proto se pořád musíte učit, číst partituru, poslouchat, co je nového. Ale i návrat ke starým mistrům je nezbytný. V metru lidé hledí do mobilu, já do partitury. Nemůžu bez toho být.

Je důležité, abyste zcela potlačili svoje ego. Aranžujete-li například Janáčka, musíte se stát Janáčkem.

Poprvé prý žijeme jen na zkoušku. Kdybyste dostal druhou možnost, vybral byste si hudbu opět jako živobytí?

Když se mě v dětství ptali, čím chci být, nikdy jsem o tom nemusel přemýšlet. Ani astronautem, ani popelářem. Odmalíčka jsem chtěl být muzikantem. Zkrátka, hudbu jsem si nevybral, ona si vybrala mě. ☒